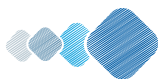

DEBATA NACIONAL PËR POZITËN E SHTETIT NË MARRËDHËNIET NDËRKOMBËTARE

Anketa debatuese për avantazhet dhe sfidat
e harmonizimit të Maqedonisë së Veriut me
politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë
të Bashkimit Evropian dhe anëtarësimi në NATO

European
Policy
Institute.
Skopje

NATIONAL
DEMOCRATIC
DEBATE

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

Përmbajtja:

3	1. HYRJE
3	1.1. Nga buron nevoja për një dialog të hapur gjithëpërfshirës me qytetarët për politikën e jashtme të Maqedonisë së Veriut?
4	1.2. Cili është qëllimi i këtij dokumenti?
4	1.3. A janë informacionet që përmban ky dokument të balancuara dhe të paanshme?
5	2. POLITIKA E JASHTME E MAQEDONISË SË VERIUT DHE PAJTUESHMËRIA E SAJ ME PPJS
5	2.1. Cilat janë qëllimet strategjike të politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut?
5	2.2. Pse anëtarësimi në BE është synimi kryesor strategjik i politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut?
6	2.3. Afati kohor i anëtarësimit të Maqedonisë së Veriut në BE
7	2.4. Çka paraqet politika e përbashkët e jashtme dhe e sigurisë së Bashkimit Evropian?
9	2.5. Pse është e rëndësishme përputhja me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë me Bashkimin Evropian?
9	2.6. Sanksionet si mjeti më i rëndësishëm i politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian
10	2.7. Harmonizimi i politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian
11	2.8. Harmonizimi i politikës së jashtme të vendeve të Ballkanit Perëndimor me Politikën e Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë të Bashkimit Evropian
11	2.9. Efekti i fuqizimit dhe implementimit të sanksioneve kundër Rusisë në Maqedoninë e Veriut
12	2.10. Argumente rreth avantazheve dhe sfidave të përputhshmërisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së
13	3. QËLLIMET DHE AKTIVITETET E NATO-S
14	3.1. Marrëdhëniet mes Maqedonisë së Veriut dhe NATO-s
15	3.2. Opinioni publik dhe dilema për anëtarësimin në NATO
16	3.3. Efektet e anëtarësimit në NATO
18	3.4. Argumentet për avantazhet dhe sfidat e anëtarësimit të Maqedonisë së Veriut në NATO

1. HYRJE

Politika e jashtme paraqet një tërësi qëllimesh që udhëheq dhe drejton veprimtarinë e shtetit dhe marrëdhëniet e tij me shtetet tjera në skenën ndërkombëtare, me qëllim të ruajtjes dhe realizimit të interesave të shtetit dhe qytetarëve të tij. Zhvillimi i politikës së jashtme të një vendi ndikohet nga politika e tij e brendshme, pozicioni i tij në skenën ndërkombëtare, politikat dhe sjellja e vendeve të tjera, si dhe konteksti specifik gjeopolitik në të cilin ndodhet vendi. Shtetet i përcaktojnë qëllimet e tyre të politikës së jashtme, në varësi të fuqisë që kanë në dispozicion për t'i arritur ato qëllime.¹

Maqedonia e Veriut është një vend i vogël pa dalje në det, e vendosur në Gadishullin Ballkanik. Si një vend i vogël, në marrëdhëniet ndërkombëtare vendi ynë përpiqet të përcaktojë me kujdes pozitën e tij politike të jashtme në rajon dhe më gjerë. Angazhimi thelbësor i politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut është promovimi dhe përfaqësimi i interesave të shtetit në skenën ndërkombëtare, duke avokuar për një rajon stabil dhe prosperitar, bashkëpunim me fqinjët, si dhe promovimin më të gjerë të multilateralizmit (bashkëpunimi i shteteve në organizatat ndërkombëtare), që është shumë i rëndësishëm për vendet e vogla si ne. Që nga pavarësia e deri më sot, anëtarësimi në Bashkimin Evropian dhe në NATO mbeten dy shtyllat e palëkundshme në përcaktimin e qëllimeve themelore të politikës së jashtme. Që nga viti 1992, të gjitha partitë në Kuvend miratuan njëzëri deklaratën për përcaktimin strategjik të shtetit për t'u anëtarësuar në BE dhe NATO, dhe që atëherë ky përcaktim strategjik mbetet shtylla e politikës së jashtme.

1.1 Nga buron nevoja për një dialog të hapur gjithëpërfshirës me qytetarët për politikën e jashtme të Maqedonisë së Veriut?

Ndërveprimi ndërmjet ngjarjeve aktuale botërore dhe pasqyrës së brendshme pas zgjedhore në Maqedoninë e Veriut kërkon një qasje gjithëpërfshirëse dhe të nuancuar ndaj mendimit publik. Të kuptuarit se si dinamikat ndërkombëtare të sigurisë dhe politikat e BE-së ndikojnë në Maqedoninë e Veriut është tejet e rëndësishme për nxitjen e një debati publik informues dhe proceseve të qëndrueshme demokratike. Luftërat në Ukrainë dhe Lindjen e Mesme, dhe veçanërisht ndryshimet në imazhet politike që duhet të ndodhin këtë vit në Bashkimin Evropian dhe në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, kontribuojnë në një mjedis kompleks ndërkombëtar në të cilin Maqedonia e Veriut do të përpiqet të arrijë qëllimet në politikën e saj të jashtme.

Meqenëse në proceset politike kryesisht dominon vendimmarrja e elitave, përfshirja e qytetarëve është e një rëndësie të jashtëzakonshme. Nevojitet një dialog politik gjithëpërfshirës që do të kalojë linjat partiake dhe etnike dhe do të çojë në krijimin e një konsensusi shoqëror për të ardhmen.

¹ Definicioni për politikë të jashtme sipas - Encyclopaedia Britannica: <https://www.britannica.com/topic/foreign-policy>

1.2 Cili është qëllimi i këtij dokumenti?

Ky dokument paraqet shqyrtimin e dy temave për diskutim nga anketa debatuese për mendimin publik. Në dokument përfshihen:

1. Informacion për politikën e jashtme të Maqedonisë së Veriut dhe përputhshmëria e saj me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian.
2. Informacion për anëtarësimin e Maqedonisë së Veriut në NATO.
3. Disa qasje të mundshme drejt politikave lidhur me dy temat, ndërsa të përfaqësuara janë dhe argumentet për avantazhet dhe sfidat në raport me tranzicionin e suksesshëm demokratik të vendit.

Ka më shumë tema për të cilat mund të debatohet në këtë kontekst, por duke pasur parasysh kohën e limituar, debati dhe respektivisht ky dokument fokusohet në rëndësinë e harmonizimit të politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut me politikën e përbashkët për punë të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian, sanksionet si mjeti më domethënës i politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian dhe efektet e sanksioneve ndaj Rusisë në Maqedoninë e Veriut, mendimi publik dhe dilemat rreth anëtarësimin në NATO, si dhe efektet e anëtarësimin në NATO. Edhe pse ky dokument nuk paraqet të gjitha qasjet e mundshme ndaj politikave dhe argumentet pro dhe kundër politikave të tilla, megjithatë shërben si bazë për nxitjen e diskutimeve mbi këto tema. Ju ftojme të diskutoni argumentet pro dhe kundër të paraqitura në këtë dokument, si dhe të paraqisni argumentet tuaja për të nxitur diskutim.

1.3 A janë informacionet që përmban ky dokument të balancuara dhe të paanshme?

Gjatë përgatitjes së këtij dokumenti, ishte shumë e rëndësishme që informacionet e dhëna të jenë objektive, të balancuara dhe të paanshme. U konsultuan ekspertë udhëheqës të cilët kanë këndvështrime të ndryshme mbi temat dhe dokumenti u përgatit me ndihmën e partnerëve të EPI-t. Personat e poshtëshënuar morën pjesë në realizim dhe kontrolluan nëse informacioni në dokument është i saktë dhe i balancuar:

- Prof. Dr. Veton Latifi
- Prof. Dr. Julia Brsakoska Bazerkoska
- Prof. Dr. Metodi Haxhi Janev
- Prof. Dr. Nenad Markoviq

2. POLITIKA E JASHTME E MAQEDONISË SË VERIUT DHE PAJTUESHMËRIA E SAJ ME PPJS

2.1 Cilat janë qëllimet strategjike të politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut?²

Më 27 mars 2020, Maqedonia e Veriut u bë shteti i 30-të anëtar i NATO-s, duke realizuar kështu një nga qëllimet themelore strategjike të politikës së jashtme të vendit. Anëtarësimi në NATO, që është një organizatë ushtarake ndërkombëtare, duhet të kontribuojë në forcimin e sigurisë dhe stabilitetit të shtetit në një kontekst kompleks rajonal dhe ndërkombëtar. Me anëtarësimin në NATO, vendi ynë forcon bashkëpunimin me vendet e rajonit që janë anëtare të kësaj organizate ndërkombëtare, si dhe me të gjithë anëtarët e tjerë të organizatës.

Gjithashtu, anëtarësimi në NATO forcon standardet e trajnimit të ushtrisë sonë, forcon konsultimet politike, shkëmbimin e informacionit dhe bashkëpunimin me vendet anëtare të NATO-s për çështje që lidhen me lëvizshmërinë ushtarake, luftën kundër kërcënimeve kibernetike, si dhe luftën kundër kërcënimeve hibride, trajtimin e ndryshimeve klimatike dhe qëndrueshmërinë ushtarake, si dhe promovimin e barazisë gjinore në sektorin e sigurisë.

2.2 Pse anëtarësimi në BE është synimi kryesor strategjik i politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut?

Anëtarësimi i plotë i Maqedonisë së Veriut në Bashkimin Evropian është ende një nga qëllimet më të rëndësishme strategjike të politikës së jashtme të vendit. Prioriteti kryesor është fillimi i negociatave, por shteti gjithashtu synon bashkëpunim më të ngushtë ekonomik me Bashkimin Evropian, harmonizimin e legjislacionit të shtetit me legjislacionin e BE-së, sundimin e ligjit dhe respektimin e të drejtave të njeriut, institucione të pavarura dhe funksionale si dhe përkujdesje për marrëdhënie të mira fqinjësore dhe kontribut në bashkëpunimin rajonal. Me përcaktimin e anëtarësimit në BE si qëllim strategjik të politikës së jashtme, Maqedonia e Veriut shpreh gatishmëri për të pranuar vlerat themelore të politikës së jashtme të BE-së, të cilat janë të përcaktuara në nenin 21 të Traktatit për Bashkimin Evropian që përfshijnë promovimin e demokracisë,

2 Ministria për punë të jashtme e Republikës së Maqedonisë së Veriut - <https://mfa.gov.mk/mk>.

sundimin e ligjit, universalitetin dhe pandashmërinë e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, respektimin e dinjitetit njerëzor, parimet e barazisë dhe solidaritetit dhe respektimin e parimeve të Kartës së Kombeve të Bashkuara dhe të së drejtës ndërkombëtare.³

Për t'u bërë shtet anëtar i BE-së, vendi ynë duhet të miratojë legjislacionin evropian - *acquis communautaire*, i cili është një tërësi aktesh ligjore dhe vendimesh gjyqësore që përbëjnë trupin e së drejtës së BE-së. Kjo do të thotë se vendi jo vetëm që duhet të përafrojë dhe harmonizojë legjislacionin e tij me atë evropian, por edhe të pranojë epërsinë juridike të të njëjtit. Anëtarësimi kërkon gjithashtu përputhje me të ashtuquajturat Kriteret e Kopenhagës të vitit 1993. Ato përbëhen nga një trup konkret reformash demokratike dhe ekonomike që vendosin anëtarët e mundshëm në rrugën e anëtarësimin në BE.⁴

2.3 Afati kohor i anëtarësimin të Maqedonisë së Veriut në BE

Maqedonia e Veriut vendosi marrëdhënie diplomatike me Bashkimin Evropian në dhjetor 1995, me qëllim që të sigurojë bashkëpunim më të ngushtë politik dhe tregtar, por edhe si hap i parë drejt anëtarësimin në BE.

Më 9 prill 2001, vendi nënshkroi Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit me Bashkimin Evropian, e cila hyri në fuqi më 1 Prill 2004. Marrëveshja e Stabilizim Asociimit krijon një kornizë për dialogun politik, forcon bashkëpunimin rajonal, promovon zgjerimin e tregjeve dhe marrëdhënieve ekonomike midis palëve dhe vendos bazën për ndihmë teknike dhe financiare.

Më 22 mars 2004, vendi paraqet kërkesën për anëtarësim në Bashkimin Evropian dhe po atë vit nga Qeveria u miratua Strategjia nacionale për integrim.

Statusi kandidat për anëtarësim në BE iu dha zyrtarisht Maqedonisë së Veriut nga Këshilli Evropian më 15 dhjetor 2005. Statusi kandidat hapi perspektiva dhe horizonte të reja në bashkëpunim, si dhe pjesëmarrje në programet dhe politikat e përbashkëta të BE-së.

Në Raportin e Progresit të Tetorit 2009, Komisioni Evropian rekomandoi që vendi të nisë negociatat e anëtarësimin me Bashkimin Evropian. Po ashtu, qytetarëve iu është ofruar liberalizimi i vizave për të udhëtuar në vendet e zonës Shengen.

Në vitin 2015, Komisioni Evropian dha një lloj "rekomandimi të ngrirë" i cili kushtëzohej me zgjidhjen e krizës politike në vend.

3 Deri tek teksti i plotë i Marrëveshjes së Lisbonës në gjuhën maqedone mund të keni qasje në - [https://www.sep.gov.mk/data/file/Publikacii/Dogovor%20od%20Lisabon\(1\).pdf](https://www.sep.gov.mk/data/file/Publikacii/Dogovor%20od%20Lisabon(1).pdf).

4 https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/enlargement_en.

Në qershor 2018, Këshilli i Bashkimit Evropian, duke ndjekur progresin e shtetit dhe rekomandimet e Komisionit Evropian, miratoi konkluzionet që trasojnë rrugën e përcaktimit të datës për fillimin e negociatave të anëtarësimit. Në mbledhjen e Këshillit të BE-së më 18 qershor 2019, përveç rekomandimit dhe njohjes së marrëveshjes së arritur të Prespës, si dhe marrëveshjes me Bullgarinë, u konkludua se Këshilli do t'i kthehet çështjes së zgjerimit për të arritur një vendim të qartë dhe thelbësor sa më shpejt të jetë e mundur dhe jo më vonë se tetori 2019. Pavarësisht dinamikës së qartë të përcaktuar në këto vendime, Bashkimi Evropian në takimet e tetorit 2019 nuk arriti të arrijë konsensus për fillimin e negociatave me Maqedoninë e Veriut.

Në korrik 2020, u prezantua draft-korniza negociuese për Maqedoninë e Veriut. Në korrik 2022, negociatat u hapën paraprakisht dhe filloi procesi i shqyrtimit për anëtarësimin në Bashkimin Evropian - i ashtuquajtur i skringing shpjegues, duke mbajtur takime në Bruksel sipas kapitujve të veçantë të legjislacionit Evropian, Maqedonia e Veriut aktualisht po zbaton fazën e parë të procesit të shqyrtimit për anëtarësim në Bashkimin Evropian.

2.4 Çka paraqet politika e përbashkët e jashtme dhe e sigurisë së Bashkimit Evropian?

Me formulimin e politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian, fillimisht si shtylla e dytë e BE-së me Traktatin e Matrihtit, dhe më vonë si një politikë e integruar me Traktatin e Lisbonës, Bashkimi Evropian thëllon bashkëpunimin politik ndërmjet shteteve anëtare, një proces që ishte dhe është ende afatgjatë dhe i mundimshëm, veçanërisht nëse merren parasysh disavantazhet e shteteve anëtare të heqin dorë nga sovraniteti i tyre në çështjet e politikës së jashtme. Duke pranuar institucionalizimin dhe legalizimin e rëndësishëm që Traktati i Lisbonës imponoi në fushën e politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë, roli i Bashkimit Evropian në marrëdhëniet ndërkombëtare u bë më koherent se më parë. Politika e përbashkët e jashtme dhe e sigurisë e Bashkimit Evropian mbulon të gjitha fushat e politikës së jashtme dhe të sigurisë dhe e përcakton Bashkimin Evropian si një faktor që promovon paqen, sigurinë ndërkombëtare dhe bashkëpunimin ndërkombëtar. Në këto përpjekje, BE mbështet Kartën e Kombeve të Bashkuara si dhe Aktin e Helsinkit të vitit 1975 që themeloi KSBE-në (më vonë OSBE).⁵

Me Traktatin e Lisbonës, i cili hyri në fuqi më 1 dhjetor 2009, u krijua një arkitekturë e re institucionale në lidhje me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë dhe kontribuoi në një dukshmëri më të madhe të BE-së në marrëdhëniet ndërkombëtare. U krijua Shërbimi Evropian për punë të jashtme i cili është shërbimi diplomatik i BE-së dhe nga rradhët e të cilit emërohen ambasadorët e Bashkimit Evropian në vendet që nuk janë anëtare të BE-së. Me krijimin e këtij shërbimi diplomatik të BE promovohet nevoja e profesionalizimit të diplomacisë si në nivel të BE-së ashtu edhe në nivel të shteteve anëtare. Për më tepër, përmes funksionit të Përfaqësuesit të lartë të Bashkimit Evropian për politikë të jashtme dhe të sigurisë, presidentit të Këshillit Evropian dhe presidentit të Komisionit Evropian, BE-ja mishërohet në nivel të politikës së saj të jashtme. Pas vitit 2009 ne mund të identifikojmë personat e BE-së në marrëdhëniet ndërkombëtare, respektivisht mund të identifikojmë numrin e telefonit që partnerët mund të telefonojnë kur kanë nevojë për koordinim.

Sot, funksionin e Përfaqësuesit të Lartë të Bashkimit Evropian për punë të jashtme dhe politikën e sigurisë e mban Josep Borrell, postin e Presidentit të Këshillit Evropian e mban Charles Michel dhe postin e Presidentit të Komisionit Evropian e mban Ursula von der Leyen. Pas zgjedhjeve për Parlamentin Evropian që duhet të mbahen në pranverë, do të formohet komision i ri Evropian, dhe do të zgjidhen funksionerë të ri që do ta përfaqësojnë Bashkimin Evropian në skenën ndërkombëtare.

Nëpërmjet politikës së tij të jashtme, Bashkimi Evropian përpiqet të promovojë vlera dhe tema të rëndësishme, si: demokracia dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut; zhvillim të qëndrueshëm ekonomik; ndryshimet klimatike; zhvillimin social; paqen dhe sigurinë.

Pas agresionit ushtarak të Rusisë kundër Ukrainës në shkurt të vitit 2022, Bashkimi Evropian po punon me zell që përmes politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të ofrojë ndihmë të përhershme për rindërtimin e Ukrainës përmes mekanizmit të ri që krijoi për këtë qëllim – UA Facility, e cila duhet të sigurojë efikasitet dhe koordinim të përpjekjeve të përgjithshme për të ndihmuar Ukrainën drejt anëtarësimit të saj të mëtejshëm në Bashkimin Evropian.

Çështjet që lidhen me mbrojtjen e mjedisit tani janë bërë një nga komponentët bazë të politikës së jashtme të Bashkimit Evropian. Rëndësi të veçantë kanë ndryshimet klimatike, të cilat si problem i rëndësishëm i ditëve të sotme janë në agjendën e qarqeve diplomatike dhe BE po vendos pozicionin e tij lider në marrëdhëniet ndërkombëtare në këtë fushë. Hulumtimet shkencore që tregojnë se emetimet e dioksidit të karbonit dhe gazrave të tjera serrë mund të shkaktojnë ngrohjen e planetit përmes të ashtuquajturës «efekti i kopshit të qelqit», parashikojnë pasoja të rënda, manifestimet fillestare të të cilave tashmë po i shohim - si rritja e temperaturave mesatare prej 2 deri në 5 gradë Celsius, rritje e cila ka potencialin të shkaktojë shkrirjen e akullnajave në Polet e Veriut dhe Jugut, dhe bashkë me të rritjen e nivelit të detrave. Këto dukuri ndikojnë fuqishëm në rritjen e numrit të uraganeve dhe përmbytjeve në botë, si dhe në shtimin e thatësirave në zonat e shkretëtirës. Ballkani Perëndimor është veçanërisht i ndjeshëm ndaj efekteve të ndryshimeve klimatike dhe Bashkimi Evropian vlerëson se temperaturat në këtë rajon mund të rriten mesatarisht deri në 5 gradë Celsius, gjë që kontribuon në përmbytjet e shpeshta, por edhe në thatësira dhe zjarre në rajon, që jemi dëshmitarë të këtyre dukurive gjithnjë e më shumë në vitet e fundit. Për këto arsye, është veçanërisht e rëndësishme që vendet e Ballkanit Perëndimor të respektojnë politikën e jashtme dhe të brendshme të Bashkimit Evropian në këtë fushë.

2.5 Pse është e rëndësishme përputhja me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë me Bashkimin Evropian?

Shtetet anëtare kanë detyrimin e përcaktuar në nenin 24 paragrafin 3 të Traktatit të Bashkimit Evropian "të mbështesin aktivisht dhe pa rezerva politikën e jashtme dhe të sigurisë së BE-së në frymën e besnikërisë dhe solidaritetit të përbashkët dhe të respektojnë veprimin e BE në këtë fushë".⁶ Vendet anëtare të Bashkimit Evropian e kanë për detyrim të bashkëpunojnë dhe të kontribuojnë në forcimin dhe zhvillimin e solidaritetit të tyre të përbashkët politik. Nga ana tjetër, ekziston edhe një detyrim, pra nevoja për t'u përmbajtur nga çdo veprim, i cili është në kundërshtim me interesat e Bashkimit Evropian ose mund të zvogëlojë efektivitetin e saj si forcë kohezive në marrëdhëniet ndërkombëtare. Ky detyrim është në përputhje me parimin e bashkëpunimit lojal. Sipas këtij parimi të bashkëpunimit lojal, Bashkimi Evropian dhe shtetet anëtare, me respekt të plotë reciprok, duhet të ndihmojnë njëri-tjetrin në kryerjen e obligimeve që dalin nga marrëveshjet.

Shtetet anëtare kanë detyrimin të konsultohen me njëri-tjetrin në kuadër të Këshillit Evropian dhe Këshillit për çështje me interes të përgjithshëm në fushën e politikës së jashtme dhe të sigurisë, për të përcaktuar një qasje të përbashkët. Ky konsultim është veçanërisht i rëndësishëm para se të ndërmerret ndonjë veprim në skenën ndërkombëtare ose para se të hyjë në ndonjë angazhim që do të prekte interesat e Bashkimit Evropian. Duke përafuar veprimet e tyre, shtetet anëtare garantojnë se Bashkimi Evropian mund të afirmojë interesat dhe vlerat e tij në skenën ndërkombëtare dhe të tregojë solidaritet reciprok.

Ashtu siç është e rëndësishme për shtetet anëtare, respektimi i politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian është gjithashtu i rëndësishëm për shtetet që pretendojnë të bëhen anëtarë të Bashkimit Evropian. Tashmë në Samitin e BE-së me vendet e Ballkanit Perëndimor në Selanik në vitin 2003, u theksua nevoja për dialog politik dhe bashkëpunim në fushën e politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë. Prandaj, që nga momenti kur një shtet merr statusin kandidat për anëtarësim në Bashkimin Evropian, fillon monitorimi i përputhshmërisë së politikës së tij të jashtme me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian. Duke harmonizuar qëllimet e politikës së jashtme të shteteve candidate me synimet e politikës së jashtme të BE-së, BE-së i dërgohet një mesazh i qartë dhe i fortë për përcaktimin strategjik të shtetit dhe ndërtohet një marrëdhënie partneriteti, e cila përfshin edhe dimensionin e politikës së jashtme.

2.6 Sanksionet si mjeti më i rëndësishëm i politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian

Sanksionet, ose masat restriktive, janë një nga mjetet më të rëndësishme të politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian. BE-ja, përdor aksesin në tregun e tij të përbashkët nëpërmjet kufizimeve të ndryshme që synojnë qeveritë apo personat juridikë dhe fizikë, për të siguruar përfitime të caktuara në drejtimin e politikës së jashtme. BE-ja është e përkushtuar ndaj përdorimit efektiv të sanksioneve si një mënyrë kuptimplote për të garantuar dhe ruajtur paqen dhe sigurinë ndërkombëtare.

Një nga shembujt më domethënës të përdorimit të sanksioneve nga Bashkimi Evropian dhe shtetet anëtare të tij është reagimi pas agresionit ushtarak të Rusisë kundër Ukrainës në shkurt 2022. Përgjigja e BE-së, ishte e shpejtë dhe vendimtare, me sanksione ekonomike drakoniane shumë më të rrepta se pritjet e të tjerëve.

6 Deri tek teksti i plotë i Marrëveshjes së Lisbonës në gjuhën maqedone mund të keni qasje në - [https://www.sep.gov.mk/data/file/Publikacii/Dogovor%20od%20Lisabon\(1\).pdf](https://www.sep.gov.mk/data/file/Publikacii/Dogovor%20od%20Lisabon(1).pdf).

2.7 Harmonizimi i politikës së jashtme të Maqedonisë së Veriut me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të Bashkimit Evropian

Në Maqedoninë e Veriut, institucioni kompetent për koordinimin dhe zbatimin e Kapitullit 31 të negociuar të Bashkimit Evropian, i cili mbulon politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë, është Ministria e punëve të jashtme.

Me harmonizimin dhe ndarjen e qëllimeve dhe prioritetëve të kësaj politike domethënëse të përbashkët dhe para anëtarësimit në BE, Maqedonia e Veriut jep kontributin e saj në rrugëtimin drejt Bashkimit Evropian për promovimin e paqes dhe stabilitetit në botë.

Një nga aspektet e rëndësishme në bashkëpunimin me BE-në në aspektin e respektimit të politikës së përbashkët të jashtme dhe të sigurisë, është bashkimi me deklaratat, deklaratat dhe aktet e tjera ligjore të përbashkëta të BE-së. Sipas raporteve vjetore të Komisionit Evropian për gatishmërinë e shtetit për anëtarësim, është arritur një shkallë e lartë e respektimit të qëndrimeve të BE-së.

Lidhur me politikën e përbashkët të sigurisë dhe mbrojtjes, që është një komponent i rëndësishëm i politikës së përbashkët të jashtme dhe sigurisë të BE-së, vendi ynë kontribuon në arritjen e qëllimeve të përbashkëta duke marrë pjesë me personel dhe ekspertizë në misionin ushtarak të Bashkimit Evropian - EUFOR ALTEA në Bosnjë dhe Hercegovinë. Për më tepër, në bashkëpunim me Republikën e Francës dhe sipas mundësive dhe kapaciteteve të saj, Maqedonia e Veriut gjithashtu kontribuon me personel ushtarak në misionin EUTM CAR në Republikën e Afrikës Qendrore.

Sa i përket sanksioneve apo masave kufizuese të vendosura nga Bashkimi Evropian me vendim të Këshillit të Bashkimit Evropian, vendi ynë në masë më të madhe i bashkohet dhe i zbaton këto vendime dhe në përputhje me rrethanat vendos sanksione ndaj shteteve, subjekteve, organizatave apo personave që cenojnë paqen dhe stabilitetin në botë. Pas aneksimit të Krimesë nga Rusia në vitin 2014, vendi ynë nuk respektoi sanksionet që Bashkimi Evropian vendosi ndaj Ruisë në atë periudhë. Pas agresionit ushtarak rus kundër Ukrainës në shkurt 2022, vendi ynë respektoi, miratoi dhe zbatoi plotësisht sanksionet e vendosura nga Bashkimi Evropian ndaj Ruisë. Industria tekstile, farmaceutike dhe bujqësore në vendin tonë e ndjenë më së shumti efektin e vendosjes së sanksioneve ndaj Ruisë.⁷

Kuadri ligjor për vendosjen dhe zbatimin e sanksioneve në vendin tonë gjendet në Ligjin për masat kufizuese, i cili është miratuar në vitin 2017.⁸ Ligji për masat kufizuese rregullon fuqizimin, modifikimin dhe përfundimin e masave kufizuese. Në bazë të ligjit është themeluar Trupi Koordinues për monitorimin e zbatimit të masave kufizuese, të cilave iu është bashkuar Maqedonia e Veriut, për një periudhë katërvjeçare, dhe përgjegjësia e të cilit është të mbikëqyrë zbatimin e masave kufizuese. Punën profesionale-administrative për organin koordinues e kryen Ministria e punëve të jashtme.

7 Hulumtim i IRL "Çka duhet të dijmë për efektet e sanksioneve ndaj Ruisë mbi standardin dhe ekonominë maqedonase" - <https://triling.mk/%d0%b8%d1%80%d0%bb-%d1%88%d1%82%d0%be-%d1%82%d1%80%d0%b5%d0%b1%d0%b0-%d0%b4%d0%b0-%d0%b7%d0%bd%0%b0%d0%b5%d0%bc%d0%b5-%d0%b7%d0%b0-%d0%b5%d1%84%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%be%d1%82-%d0%be%d0%b4-%d1%81/>.

8 Ligji për masat kufizuese, Gazeta Zyrtare e RM-së nr.190 nga 25.12.2017.

2.8. Harmonizimi i politikës së jashtme të vendeve të Ballkanit Perëndimor me Politikën e Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë të Bashkimit Evropian

Shtetet nga Ballkani Perëndimor, të cilat pretendojnë anëtarësimin në Bashkimin Evropian, janë në nivele të ndryshme të përputhshmërisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së. Harmonizimi vlerësohet nga Komisioni Evropian në kuadër të raporteve vjetore mbi progresin e vendeve individuale në rrugën e tyre drejt anëtarësimit. Raportet e progresit paraqesin vlerësimin e përputhshmërisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë në kuadër të Kapitullit 31, ku vlerësohet respektimi i deklaratave të përbashkëta, deklaratave dhe akteve të tjera ligjore të përbashkëta të BE-së, si dhe zbatimi i sanksioneve të vendosura nga BE për vendet e treta, personat fizikë dhe juridikë, me qëllim sigurimin dhe ruajtjen e paqes në botë.

Kur bëhet fjalë për harmonizimin e Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut, Serbisë dhe Malit të Zi me vendosjen dhe zbatimin e sanksioneve kundër Rusisë në periudhën pas aneksimit të Krimesë nga viti 2014 dhe pas agresionit ushtarak kundër Ukrainës nga viti 2022, ajo që mund të vihet re është se Serbia nuk është në përputhje me sanksionet e vendosura ndaj Rusisë në vitin 2014 dhe 2022, ndërsa Shqipëria dhe Mali i Zi janë plotësisht në përputhje me sanksionet e vendosura nga BE kundër Rusisë si në 2014 ashtu edhe në 2022. Ndërsa për vendin tonë – Maqedonia e Veriut, në vitin 2014 nuk respektoi sanksionet e vendosura ndaj Rusisë, por në vitin 2022, është në përputhje të plotë duke prezantuar paketën e plotë të masave kufizuese të mëparshme dhe të reja të vendosura kundër Rusisë pas agresionit ushtarak të vitit 2022 kundër Ukrainës.

2.9 Efekti i fuqizimit dhe implementimit të sanksioneve kundër Rusisë në Maqedoninë e Veriut

Si kundërpërgjigje ndaj agresionit ushtarak rus kundër Ukrainës në vitin 2022, Bashkimi Evropian zbatoi disa seri sanksionesh kundër Rusisë, me të cilat u pajtua edhe Maqedonia e Veriut. Sanksionet kishin për qëllim kryesisht ndërprerjen e lidhjeve ekonomike me Rusinë. Për shkak të rolit të Rusisë si eksportues kryesor të produkteve bazë si drithërat, ushqimet, metalet bazë dhe veçanërisht energjisë, këto sanksione patën pasoja në nivel global, por edhe në ekonominë e Maqedonisë së Veriut. Para fillimit të agresionit ushtarak rus kundër Ukrainës, Maqedonia e Veriut kishte lidhje shumë të dobëta ekonomike si me Rusinë ashtu edhe me Ukrainën – këto vende nuk merrnin pjesë me më shumë se 2.5 për qind në tregtinë e jashtme të vendit tonë.⁹ Megjithatë, sanksionet patën ndikim në disa segmente të industrisë tekstile, farmaceutike dhe bujqësore, dhe në veçanti ndikuan në intensitetin e lartë të energjisë dhe varësinë energjetike të vendit. Për faktin se më shumë se dy të tretat e konsumit të energjisë në vitin 2021 sigurohej nga importet,¹⁰ dhe duke pasur parasysh varësinë e konsiderueshme energjetike nga Rusia të vendeve të BE-së nga të cilat vendi ynë importon energji elektrike, çmimet e energjisë elektrike janë rritur ndjeshëm, gjë që ka ndikuar në industrinë dhe ekonominë e përgjithshme. Për të zbutur efektet që sanksionet patën në vendet e Ballkanit Perëndimor dhe në këtë mënyrë edhe në vendin tonë, Komisioni Evropian në dhjetor 2022 propozoi një paketë të mbështetjes energjetike me vlerë 1 miliard euro për Ballkanin Perëndimor. Nga shkurti deri në maj të vitit 2023 janë paguar 90% të alokimeve, gjegjësisht 80 milionë euro për Maqedoninë e Veriut. Fondet e mbetura shpërndahen pas zbatimit

9 Marjan Petreski, "Ndikimi i krizës së shkaktuar nga konflikti në Ukrainë në firmat në Maqedoninë e Veriut: Dëshmi nga një mikro-anketë" (Finance Think, June 2023), <https://www.financethink.mk/wp-content/uploads/2023/06/Studija-br-46-MK.pdf>.

10 Ibid.

të suksesshëm të Planeve të veprimit që duhet të formulojnë vendet e Ballkanit Perëndimor¹¹ Plani i veprimit i Maqedonisë së Veriut parashih subvencionimin e faturave të energjisë elektrike në amvisëri, mbështetjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme për të ruajtur vazhdimësinë e biznesit dhe promovimin e investimeve shtetërore për tranzicionin energjetik, burimet e ripërtëritshme të energjisë dhe efikasitetin e energjisë.¹²

2.10 Argumente rreth avantazheve dhe sfidave të përputhshmërisë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së

HARMONIZIM ME POLITIKËN E PËRBASHKËT TË JASHTME DHE TË SIGURISË SË BE-SË	
AVANTAZHET	SFIDAT
<p>Prezencë dhe ndikim i rritur ndërkombëtar: Harmonizimi me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së ndihmon në forcimin e statusit dhe ndikimit ndërkombëtar të vendit, duke hapur rrugë për një bashkëpunim më të thellë ndërkombëtar.</p>	<p>Kufizimi i pavarësisë së politikës së jashtme: Ndjekja e politikave të BE-së mund të kufizojë aftësinë për të marrë vendime të pavarura për çështjet e politikës së jashtme.</p>
<p>Siguri dhe stabilitet: Bashkëpunimi brenda kuadrit të politikave të BE-së promovon sigurinë dhe stabilitetin rajonal dhe global, duke reduktuar kështu rrezikun e konflikteve.</p>	<p>Konfliktet e mundshme me vendet e treta: Harmonizimi me BE-në mund të shkaktojë tensione diplomatike dhe ekonomike me vendet që nuk ndajnë interesa të njëjta, veçanërisht ato me të cilat BE ka marrëdhënie të tensionuara.</p>
<p>Bashkëpunimi dhe solidariteti: Pjesëmarrja në misionet dhe sanksionet e përbashkëta të BE-së tregon solidaritet dhe përpjekje të përbashkëta drejt sfidave dhe krizave globale, gjë që forcon pozitën ndërkombëtare të vendit.</p>	<p>Varësia ekonomike nga politikat e BE-së: Varësia nga fondet dhe mbështetja evropiane mund të kufizojë politikën ekonomike kombëtare.</p>
<p>Mbrojtje dhe siguri e koordinuar: Pjesëmarrja në politikat e përbashkëta të sigurisë dhe mbrojtjes të BE-së mund të rrisë ndjeshëm aftësinë për t'u përgjigjur kërcënimeve transnacionale.</p>	<p>Humbja e kontrollit mbi politikat ushtarake dhe të mbrojtjes: Harmonizimi mund të nënkuptojë se interesat kombëtare ndonjëherë do të vihen në prapavijë në favor të interesave të përbashkëta të BE-së.</p>

11 "Energy Support Package for Western Balkans", European Commission, 9 June 2023, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_23_3196.

12 "Protection of Vulnerable Households in the Western Balkans Contracting Parties in the Context of Rising Energy Prices and the EU Energy Support Package" (Energy Community, n.d.), https://www.energy-community.org/dam/jcr:2a73dc15-48e4-41d5-8a14-021dc4513b19/Energy%20Support%20Package%20Report_2023_Final_UPDATED.pdf.

3. QËLLIMET DHE AKTIVITETET E NATO-S

Organizata e Traktatit të Atlantikut të Veriut (NATO) është një aleancë politike dhe ushtarake e 32 vendeve nga Evropa dhe Amerika e Veriut. Ajo u krijua në 1949 me nënshkrimin e Traktatit të Atlantikut të Veriut (ose Uashingtonit) nga 12 vende anëtare themeluese: Belgjika, Kanadaja, Danimarka, Franca, Islanda, Italia, Luksemburgu, Holanda, Norvegjia, Portugalia, Mbretëria e Bashkuar dhe Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Formimi i një aleance të tillë kishte për qëllim mbrojtjen e sigurisë dhe mirëqenies së shteteve anëtare, duke marrë parasysh kërcënimin e një konflikti të ri të armatosur në kontekst të tensioneve si ajo e Luftës së Ftohtë.

Ideja kryesore e NATO-s është mbrojtja kolektive (neni 5 i Traktatit të Uashingtonit): një sulm ndaj një anëtari konsiderohet si sulm ndaj të gjithëve dhe të gjithë anëtarët bien dakord të ndihmojnë njëri-tjetrin nëse është e nevojshme.¹³ Kjo klauzolë nuk u përdor gjatë Luftës së Ftohtë dhe pas rënies së Murit të Berlinit, NATO u zhvillua për të përballuar sfida të ndryshme të sigurisë, duke përfshirë terrorizmin dhe kërcënimet kibernetike. Deri më tani, vendet anëtare të NATO-s e kanë përdorur nenin 5 vetëm një herë - në përgjigje të sulmeve terroriste të 11 shtatorit në Shtetet e Bashkuara të Amerikës në 2001.¹⁴

Politikisht, NATO nxit vlerat demokratike dhe u ofron vendeve anëtare një platformë për konsultim dhe bashkëpunim për çështjet në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë. Nga një këndvështrim ushtarak, nëse përpjekjet diplomatike për të zgjidhur mosmarrëveshjet në mënyrë paqësore dështojnë, NATO mund të ndër marrë operacione ushtarake të menaxhimit të krizave. Aktivitetet e NATO-s përfshijnë bashkëpunimin ushtarak, stërvitje të përbashkëta dhe përpjekjet diplomatike për të promovuar stabilitetin dhe paqen. Të gjitha vendimet merren me konsensus.¹⁵

Gatishmëria e NATO-s arrihet përmes përpjekjeve të përbashkëta të shteteve anëtare, indirekt përmes shpenzimeve të mbrojtjes kombëtare dhe drejtpërdrejt përmes kontributeve në buxhetet dhe programet e NATO-s. Kontributet indirekte përbëhen nga shtetet anëtare që angazhohen të shpenzojnë të paktën 2% të prodhimit të tyre të brendshëm bruto (PBB) për mbrojtjen, me të paktën 20% të këtyre shpenzimeve të destinuara për blerjen e pajisjeve të reja. Kontributet e drejtpërdrejta financojnë buxhetet dhe programet e NATO-s në mbështetje të objektivave dhe aktiviteteve që u shërbejnë interesave të NATO-s në tërësi (si misionet dhe operacionet e ndryshme, mbrojtja ajrore dhe sistemet e komandës dhe kontrollit). Kjo përbëhet nga financimi i përbashkët i NATO-s, me shtetet anëtare që vendosin kolektivisht se çfarë është e pranueshme për financim të përbashkët dhe sa mund të shpenzohen çdo vit.¹⁶

13 'Traktati i Atlantikut të Veriut', 4 prill 1949, <https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-ma-2006/Appendix2.pdf>.

14 'Çfarë është NATO?', Faqja zyrtare e NATO-s, <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>.

15 Ibid.

16 'Funding NATO', Official NATO Website, n.d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm.

3.1 Marrëdhëniet mes Maqedonisë së Veriut dhe NATO-s

Zgjedhja e Maqedonisë së Veriut për të ecur drejt integritit euro-atlantik dhe për t'u bërë anëtare e NATO-s udhëhiqet nga interesat e saj të sigurisë, pasi NATO u ofron shteteve anëtare garanci sigurie dhe përmirëson aftësitë mbrojtëse për përgjigje efektive ndaj kërcënimeve. Marrëdhëniet ndërmjet Maqedonisë së Veriut dhe NATO-s kanë evoluar nëpër faza të ndryshme, duke reflektuar si dinamikat e brendshme ashtu edhe ato ndërkombëtare. Bashkëpunimi me NATO-n filloi në dhjetor të vitit 1993 kur Maqedonia¹⁷ shprehu synimin e saj për t'u bashkuar me aleancën dhe që nga viti 1995, vendi është përfshirë në mënyrë aktive në programin e Partneritetit për Paqe të NATO-s, i cili u lejon vendeve joanëtare të përfshihen në bashkëpunim ushtarak dhe dialog me aleancën. Në vitin 1999, Maqedonia e Veriut zyrtarisht u bë vend kandidat për anëtarësim në NATO. Maqedonia e Veriut ishte pjesë e Grupit të Vilniusit, një koalicion i vendeve candidate të formuar në vitin 2000 për të mbështetur reciprokisht rrugëtimin e tyre për anëtarësimin në NATO dhe për të promovuar integritimin euro-atlantik. Në vitin 2003, Maqedonia e Veriut, Shqipëria dhe Kroacia, së bashku me Shtetet e Bashkuara të Amerikës, nënshkruan Kartën e Adriatikut për të forcuar bashkëpunimin rajonal të sigurisë dhe për të mbështetur aspiratat për anëtarësim në NATO.¹⁸

Në vitin 2001, tensionet e brendshme ndëretnike çuan në konflikt të armatosur në pjesë të Maqedonisë së Veriut. Duke kuptuar seriozitetin e situatës, NATO, në bashkëpunim me BE-në dhe OSBE-në, reagoi shpejtë për të përballuar krizën. Konsensusi i gjerë politik i elitës politike të atëhershme maqedonase mundësoi një angazhim më serioz të NATO-s në vend. Me kërkesë të presidentit të atëhershëm Boris Trajkovski, NATO filloi misionin e saj, duke dërguar për herë të parë një përfaqësues të lartë civil i cili ishte i përfshirë drejtpërdrejt në trajtimin e krizës. Pas nënshkrimit të Marrëveshjes Kornizë të Ohrit, NATO kreu tre operacione (misione) të njëpasnjëshme në vend. E para, "Të korrat thelbësore" (Essential Harvest), kishte për qëllim mbledhjen dhe asgjësimin e armëve të Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare (UÇK) (emri me të cilin identifikoheshin grupet e armatosura të një pjese të popullsisë shqiptare në vend). Operacioni i dytë, "Amber Fox", kishte për qëllim mbrojtjen e 280 vëzhguesve civilë të BE-së dhe OSBE-së. E treta, "Harmonia Aleate" (Allied Harmony) u fokusua në tranzicionin e përgjegjësive të sigurisë së autoriteteve maqedonase.¹⁹

Në rrugën e anëtarësimin në NATO, Maqedonia e Veriut u përball me sfida, veçanërisht për shkak të mosmarrëveshjes së gjatë për emrin me Greqinë. Në Samitin e NATO-s në Bukuresht në vitin 2008, u konfirmua progresi dhe plotësimi i kriterëve të anëtarësimin, por për shkak të mosmarrëveshjes së pazgjidhur nuk kishte ftesë për anëtarësim. Në vitin 2011, Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë vendosi se Greqia, duke vënë veton ndaj anëtarësimin të Maqedonisë së Veriut në NATO në Samitin e Bukureshtit në vitin 2008, ka shkelur Marrëveshjen e Përkohshme të vitit 1995, sipas së cilës Greqia nuk do ta pengonte Maqedoninë e Veriut nga aderimi në organizata ndërkombëtare përderisa përdor referencën e përkohshme "Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë".²⁰

Edhe pse ky vendim përfaqësonte një lloj fitore ligjore, nuk shkaktoi ndryshime politike. Takimet e mëpasshme të NATO-s përsëritën mbështetjen e Aleancës për aspiratat e Maqedonisë së Veriut për

17 'Peace Support Operations in North Macedonia (2001-2003)', Official NATO Website, n.d., https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52121.htm.

18 "Fitorja ligjore për Maqedoninë duket e zbrazët", Radio Evropa e Lirë, 10 dhjetor 2011, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/24417668.html>.

19 'Rruga drejt NATO-s'.

20 "Fitorja ligjore për Maqedoninë duket e zbrazët", Radio Evropa e Lirë, 10 dhjetor 2011, <https://www.slobodnaevropa.mk/a/24417668.html>

anëtarësim, të kushtëzuar me arritjen e një zgjidhjeje të pranueshme reciprokisht për mosmarrëveshjen e emrit. Në korrik 2018, Maqedonia e Veriut u ftua zyrtarisht për të filluar negociatat e anëtarësimit për anëtarësim në NATO, pas zgjidhjes së kontestit të emrit me Greqinë përmes Marrëveshjes së Prespës. Kjo marrëveshje hapi rrugën për ratifikimin e Protokollit të Anëtarësimit në NATO nga Maqedonia e Veriut në shkurt 2020. Pas përfundimit të procesit të ratifikimit të Protokollit të Anëtarësimit nga të gjitha vendet anëtare të NATO-s, më 27 mars 2020, Maqedonia e Veriut u bë zyrtarisht anëtare e plotë e NATO-s, duke shënuar një moment historik në rrugën e saj drejt integritimeve euroatlantike.²¹

3.2 Opinioni publik dhe dilema për anëtarësimin në NATO

Tek maqedonasit, harmonizimi me aleancën e NATO-s ka shkaktuar debate dhe dilema. Edhe pse mbështetja e përgjithshme për NATO-n ka qenë vazhdimisht e lartë, ajo filloi të bjerë pas përfshirjes së NATO-s në konfliktin në vitin 2001 përkundër liderëve politikë nga spektri etnik maqedonas për të arsyetuar vendimet rreth korrektësisë, nuk arritën të bindin opinionin, ngase u perceptuan si presion nga jashtë. Goditja më e madhe erdhi në vitin 2008 kur Maqedonia e Veriut nuk u pranua në NATO, ndryshe nga vendet e rajonit si Shqipëria dhe Kroacia. Vetoja greke dhe verdikti ndërkombëtar në favor të Maqedonisë së Veriut, i cili nuk dha rezultatet e dëshiruara, nxiti retorikën anti-NATO në opinionin politik, fillimisht përmes forumeve të organizuara nga elitat në pushtet, e më vonë ky diskurs u zgjerua dhe mori një dimension tjetër për shkak të mënyrës se si sundonte elita e atëhershme politike.

Edhe pse anëtarësimi në NATO ofron garanci sigurie dhe aftësi për mbrojtje të përforcuar, teksa përcaktimi strategjik i vendit praktikisht që nga pavarësia ka qenë të bëhet anëtare e NATO-s, në një pjesë të opinionit publik ka mendime për rreziqe dhe sfida të mundshme. Nga pikëpamja gjeopolitike, ekziston frika e një stagnimi të marrëdhënieve me vendet joanëtare të NATO-s që kundërshtojnë zgjerimin e NATO-s në rajon. Përderisa disa e shohin NATO-n si një burim stabiliteti dhe sigurie, të tjerët janë të shqetësuar për humbjen e mundësisë për të formuluar politikën e vet të jashtme ose për tu ngatërruar në konflikte jashtë kufijve të Maqedonisë së Veriut. Sondazhi më i fundit rajonal i IRI-t nga shkurt-mars 2024 ilustron që 52% e popullsisë mbështet anëtarësimin e Maqedonisë së Veriut në NATO, 16% favorizojnë bashkëpunim të ngushtë por pa interes për anëtarësim, 12% preferojnë vetëm komunikim pa bashkëpunim, ndërsa 8% s'duan asnjë lloj marrëdhënie, teksa 11% nuk janë përgjigjur. Sipas të njëjtit sondazh, 70% e popullsisë e sheh anëtarësimin në BE si pozitive ose deri diku pozitive, 22% e shohin negativisht dhe 8% kanë refuzuar të përgjigjen.²²

Për krahasim, sipas sondazhit të IRI-t që u zhvillua në periudhën qershor-korrik 2018, para referendumit për ndryshimin e emrit, 77% mbështetnin anëtarësimin në NATO, 19% nuk mbështetnin anëtarësimin dhe 4% refuzuan të përgjigjen. 57% kanë mbështetur hyrjen në NATO me emrin e ri të vendit, ndërsa 38% ishin kundër dhe 5% nuk janë përgjigjur.²³

21 'Rruga drejt NATO-s'.

22 "Western Balkans Regional Poll | February-March 2024", International Republican Institute, 16 April 2024, <https://www.iri.org/resources/western-balkans-regional-poll-february-march-2024/>.

23 "Macedonia Poll: High Levels of Support for EU, NATO Ahead of Referendum", International Republican Institute, 29 August 2018, <https://www.iri.org/resources/macedonia-poll-high-levels-of-support-for-eu-nato-ahead-of-referendum/>.

3.3 Efektet e anëtarësimit në NATO

Nga këndvështrimi i sigurisë ushtarake, anëtarësimi në NATO garanton stabilitet dhe siguri për vendin, duke shërbyer si një mburojë kundër kërcënimeve të mundshme në një rajon që ka një histori komplekse dhe marrëdhënie të ndërlikuara midis fqinjëve. Për më tepër, anëtarësimi në NATO ndikon në ndjenjën e përgjithshme të sigurisë së qytetarëve. Megjithatë, siguria e brendshme varet kryesisht nga aftësia e elitave politike për të njohur dhe shfrytëzuar përfitimet politike të anëtarësimit në NATO.

Anëtarësimi në NATO inkurajon gjithashtu përpjekjet për reforma dhe modernizim në sektorin e mbrojtjes së vendit, duke ofruar një qasje sistematike për zhvillimin e këtij sektori. Me anëtarësimin në NATO, vendi ka çasje në inteligjencë, vlerësime dhe analiza që nuk janë të disponueshme jashtë Aleancës. Stërviçet, mundësia e stërviçes së përbashkët, por edhe prania e shtuar e stërviçeve dhe aktiviteteve të ushtarëve të NATO-s në territor ka një rëndësi të paçmueshme për ngritjen e kapaciteteve moderne të ushtarët tanë. Progresi i statusit të stafit me një sërë ndryshimesh dhe përmirësimesh të zgjidhjeve ligjore është gjithashtu evident. Në këtë mënyrë, ushtria është bërë sërish një pishinë aktuale për një numër të madh të rinjsh me profesione të ndryshme, dhe kështu NATO indirekt ndikon në stabilitetin social duke ngadalësuar pjesërisht trendin e humbjes së kapitalit njerëzor.

Nga pikëpamja ekonomike, anëtarësimi në NATO ka hapur një mundësi në nivel ekonomik, ku kompanitë tani mund të konkurrojnë, por edhe të përparojnë përmes një tregu që më parë ishte më i vështirë për t'u arritur. Në kushtet e një ekonomie në zhvillim, një tregu të vogël dhe të mosintegrit në BE, me kapacitete të pakta ose të kufizuara inovative, të cilat janë veçanërisht të rëndësishme për industrinë e përkushtuar të mbrojtjes, NATO ofron një platformë në të cilën sektori ekonomik, dhe rrjedhimisht ai i mbrojtjes, nuk kishte çasje më parë. Nevojat e NATO-s për prokurime mbulojnë një spektër të gjerë dhe kompanitë nga Maqedonia e Veriut ofrojnë produkte dhe shërbime konkurruese, veçanërisht në industrinë ushqimore, tekstile dhe metalike, si dhe në logjistikën përkatëse. Deri në fund të vitit 2022, 23 kompani maqedonase janë regjistruar për të marrë pjesë në prokurimin publik të NATO-s.²⁴

Gjithashtu, pas anëtarësimit në NATO, Maqedonia e Veriut ka shënuar rritje të hyrjes së investimeve të huaja direkte, ndërsa kontributin më të madh e kanë pasur projektet për burime të rinovueshme të energjisë dhe teknologji informative. Përkatësisht, për shkak të pandemisë Covid-19, fluksi i investimeve të huaja direkte ka rënë ndjeshëm ndërmjet viteve 2019 dhe 2020 (nga 208 në 136 milionë dollarë), por në vitin 2019, Maqedonia e Veriut përjetoi nivelin më të lartë të hyrjes së investimeve të huaja në vitet e fundit (992 milionë dollarë).²⁵ Sipas Agjencisë për Investime të Huaja dhe Promovim të Eksportit të Maqedonisë së Veriut, stabiliteti politik dhe zvogëlimi i rreziqeve gjeopolitike për shkak të anëtarësimit në NATO janë faktor kyç në procesin e tërheqjes së investimeve të huaja.²⁶

Nga aspekti politik, përfitimet në NATO përbëhen përmes forcimit të institucioneve demokratike, ndërtimin e besimit me fqinjët dhe aktorët rajonalë, si dhe zgjidhjen e çdo mosmarrëveshjeje dypalëshe që mund të jetë burim jostabiliteti. Umbrella e Aleancës krijon kushte për dialog, por edhe një platformë

24 "Petrovska: NATO hapi dyert për sektorin e biznesit maqedonas, ne krijojmë zgjidhje të qëndrueshme për çasje më të lehtë për kompanitë në tregun e NATO-s dhe përmirësim të ekonomisë maqedonase", uebfaqja zyrtare e Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut, 19 dhjetor, 2022, <https://shorturl.at/mHI09>.

25 "North Macedonia's Nato Entry and EU Talks Boost FDI", fDi Intelligence, 3 November 2022, <https://www.fdiintelligence.com/content/news/north-macedonias-nato-entry-and-eu-talks-boost-fdi-81490>.

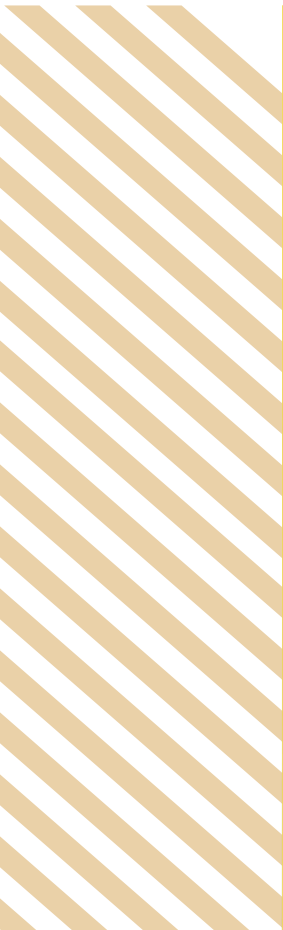
26 Ibid.

komunikimi përmes së cilës mund të realizohet ai dialog. Për më tepër, avantazhet politike bëjnë të mundur tejkalimin e disavantazheve të caktuara për shkak të kapaciteteve të kufizuara materiale, demografike dhe ekonomike të vendit. Anëtarësimi në NATO mundësoi edhe harmonizimin e legjislacionit me pjesët e tjera të proceseve integruese evropiane. Në këtë mënyrë, sektori i mbrojtjes u reformua dhe iu përshtat proceseve demokratike.

Megjithatë, anësimi (marrja e anës) sjell grupin e vet të sfidave që duhen përmendur gjithashtu. Me anëtarësimin në NATO, Maqedonia e Veriut nuk mund të jetë më neutrale në gjeopolitikën globale dhe rajonale. Kjo e bën vendin të prekshëm ndaj taktikave manipuluese nga aktorë të jashtëm keqdashës që synojnë të arrijnë qëllimet e tyre strategjike. Por është e rëndësishme të kuptohet se edhe pa anëtarësimin në NATO, këto kërcënime ekzistojnë. Për t'u marrë me to, Maqedonia e Veriut duhet të merret me çështje që e bëjnë atë të prekshme ndaj ndikimeve të tilla, siç janë tensionet etnike, stabiliteti shoqëror, korrupsioni dhe keqmenaxhimi i burimeve.

3.4 Argumentet për avantazhet dhe sfidat e anëtarësimit të Maqedonisë së Veriut në NATO

AVANTAZHET	SFIDAT
<p>Garancia e sigurisë: Anëtarësimi në NATO i jep Maqedonisë së Veriut garanci sigurie dhe mbrojtje kolektive, duke siguruar stabilitet dhe mbrojtje nga kërcënimet e jashtme, si dhe akses në operacionet e NATO-s për ndihmë nga fatkeqësitë.</p>	<p>Marrëdhëniet gjeopolitike: Anëtarësimi në NATO mund të komplikojë marrëdhëniet me vendet joanëtare të NATO-s, duke e bërë vendin një objektiv të mundshëm në llogaritjet gjeopolitike</p>
<p>Përfitimet financiare: Anëtarësimi në NATO i lejon Maqedonisë së Veriut të modernizojë sektorin e saj të mbrojtjes përmes aksesit në teknologjitë e avancuara ushtarake, përfitimet nga investimet financiare në lidhje me mbrojtjen dhe prokurimet ndihmëse, klimë më të mirë investimi dhe rritje të besimit të investitorëve.</p>	<p>Barra financiare: Përbushja e kërkesave të NATO-s për shpenzimet e mbrojtjes mund të rëndojë buxhetin e Maqedonisë së Veriut dhe të devijojë fondet nga prioritetet e tjera sociale ose ekonomike, duke çuar potencialisht në pakënaqësi publike.</p>
<p>Platforma për bashkëpunim në siguri dhe mbrojtje: Anëtarësimi në NATO i jep Maqedonisë së Veriut një platformë për bashkëpunim të gjerë të sigurisë dhe mbrojtjes dhe pjesëmarrje në stërvitjet ushtarake, duke i mundësuar asaj të bashkëpunojë me shtetet e tjera anëtare për shkëmbimin e inteligjencës, kundër terrorizmit, iniciativat e bashkëpunimit rajonal për stabilitetin dhe lehtësimin e fatkeqësive.</p>	<p>Pajtueshmëria me vendimet kolektive: Ndërsa anëtarësimi në NATO nuk e eliminon aftësinë e Maqedonisë së Veriut për të zhvilluar politikën e saj të jashtme, ai kërkon që vendi të pajtohet me vendimet dhe angazhimet kolektive të NATO-s, të cilat ndonjëherë mund të kufizojnë fleksibilitetin e saj për çështje të caktuara ndërkombëtare.</p>

 www.epi.org.mk

 EPI.Skopje
 epi_mk
 epi.skopje

